

Úkol vojenské vysoké školy

Inženýr podplukovník Ing. Ladislav Daneš

V novém systému vojenského školství, jehož zásady přijalo kolegium ministerstva národní obrany a schválilo předsednictvo ÚV KSČ, připadá významná úloha vojenské vysoké škole. Jejím úkolem je poskytnout základní vzdělání mládeži, která se připravuje na celoživotní práci důstojníka z povolání. Z jakých principů toto vzdělání bude vycházet?

* * *

1. **Základní myšlenkou** nového modelu vojenské vysoké školy je zásada, že důstojník má být připravován na vysokoškolské úrovni. Tomuto požadavku musí odpovídat celkové pojetí výchovného systému, jeho režim a metody. Požadavek vysoké úrovně základní přípravy důstojníka není uměle vykonstruovaný. Je dovršením úsilí o zkvalitnění přípravy, která by odpovídala současným potřebám armády i perspektivnímu rozvoji vojenství, toho úsilí, jehož jsme svědky již řadu let. Jeho projevem byla nejen přestavba studia, k níž jako impuls i praktická směrnice sloužilo usnesení ÚV KSČ z r. 1959, zobecňující stav v našem školství a ukazující potřebný směr v jeho dalším rozvoji, ale např. i výstavba vyšších vojenských učilišť. Vyšší vojenská učiliště nepochybně sehrála svoji úlohu v přípravě kvalifikovaných kádrů pro naši armádu, avšak nemohou úlohu podstatného zkvalitnění přípravy důstojníků řešit beze zbytku. Je to tím, že posílení matematicko-fyzikální přípravy posluchačů, jako prostředek k jejich cílevědomějšímu intelektuálnímu rozvoji, nemůže plnit svou funkci, je-li izolováno od ostatních výchovných činitelů a trvá-li požadavek úzce účelové přípravy na konkrétní funkci. To přirozeně silně omezuje možnosti výchovy, vyžaduje její zásadní orientaci na současný stav, konkrétní povinnosti, organizaci a techniku a nedává možnost uplatnění vědeckých poznatků. Zkušenosti názorně dokumentují tento stav mimo jiné v tom, že absolventi učilišť (i když zatím jen standardních) po příchodu z praxe na vysokou školu ve značné míře jen s námahou usilují o osvojení opět jen

praktických poznatků, okamžitě použitelných v praxi. Je nutné vidět, že tomuto nazírání na vzdělání byla poplatná z řady důvodů i dnešní vysoká škola.

I když získání určitých praktických poznatků nebude ani v novém modelu školy opomenuto, je neoddelitelným atributem vysokoškolského vzdělání to, že škola všemi svými prostředky rozvíjí především intelektuální schopnosti posluchače. Vybavuje ho teoretickými znalostmi, které vytvářejí předpoklad k tomu, aby absolvent byl schopen dále se samostatně vzdělávat, aby dovedl tvořivě řešit situace, s nimiž se v praktickém životě setká. Je nutno vycházet z toho, že absolvent musí být schopen překonávat starou praxi na základě vědeckých poznatků. Takto chápána praktická činnost absolventa může pak ovlivňovat i zaměření vědeckého zkoumání.

Nový způsob vzdělávání si proto vynucuje přehodnocení forem přípravy důstojníka ve dvou směrech.

Nová škola nemůže poskytovat úzce zaměřené účelové vzdělání, nemůže připravovat důstojníka výhradně na konkrétní funkci. Právě proto, že její úkol v oblasti základní přípravy je celoživotně připravit důstojníka, bude se nový model školy opírat o ty znalosti, které mají největší životnost. Na druhé straně nelze opouštět půdu reality v zaměření a obsahu výchovy a zapomínat na to, že jde o přípravu na vojenskou službu, která proti civilním zaměstnáním má svou výraznou specifikou, danou mimo jiné tím, že absolvent po nástupu do vojska musí být schopen prakticky samostatně vykonávat odpovědnou funkci.

Při úvahách o míře obou oblastí příprav je nutné prakticky — ne formálně — brát jako rozhodující kritérium to, že nelze zaměňovat profil absolventa školy s profilem důstojníka již na funkci zapracovaného. Kromě toho také to, že z ekonomického hlediska je krajně nevýhodné učit posluchače ve škole tomu, co si osvojí v krátké době bez dodatečných nákladů ve své praktické činnosti.

Změněné nároky na způsob přípravy důstojnického sboru vyžadují i změnu výukových a výchovných cílů školy i změnu metod, jimiž bude těchto cílů dosaženo.

Důraz na teoretické vzdělání jako předpoklad zvýšení úrovně organizačorské a řídicí práce velitelů i zvědečtění provozní práce inženýrů umožňuje oproti dnešnímu stavu snížit poněkud počet vysokoškolských specializací. Předpokládá se, že v novém modelu školy budou tři studijní obory:

— **obor velitelsko-inženýrský** s kvalifikací absolventa inženýr organizátor. V tomto oboru budou posluchači školeni ve specializacích: velitelsko-štabní, dělostřelecká, ženijní, týlová, materiálně technické zásobování a přechodně letecká;

— **obor velitelsko-inženýrský** s kvalifikací absolventa strojní nebo elektrotechnický inženýr, se specializacemi: spojovací, protivzdušná obrana, radiolokace, vojenské počítače, ženijní a chemická (kvalifikace inženýr chemie);

— **obor vojensko-inženýrský** s kvalifikací absolventa strojní nebo elektrotechnický inženýr, se specializacemi: tanková a automobilní, geodeticko-kartografická (kvalifikace inženýr geodézie), letecká elektro, letecká strojní, dělostřelecká, letecké technické zabezpečení.

Počítá se dále s tím, že některé specializace budou mít na závěr studia užší zaměření, např. materiálně technické zabezpečení: na výstrojní službu, proviantní službu a zásobování PHM nebo protivzdušná obrana na PVOS a PVOV apod.

Navrhované specializace podle dosažitelných rozborů ukazují, že bude možné zabezpečit, aby posluchač si osvojil v průběhu čtyřletého, popřípadě pětiletého studia v potřebné míře základní teoretické a všeobecně technické znalosti ve svém vědním oboru a získal schopnosti aplikovat tyto znalosti v praktických situacích života a výcviku vojsk, ve studiu nových typů bojové techniky, v jejích

provozu a údržbě. Tím budou mít i předpoklady dalšího odborného růstu.

Charakteristický rys práce na novém modelu vysoké školy vojenské je úsilí o respektování poslání a možností školy a o reálnost výchovných cílů. Projevem tohoto úsilí je přístup ke zpracování učebních plánů a programů v jednotlivých specializacích. Dříve byla cesta k dosažení požadovaného profilu (ať už tento profil byl zpracován jakkoli) záležitostí více méně subjektivních názorů a zkušeností představitelů jednotlivých disciplín a řešení se nalezalo mnohdy jako výsledek diskusí bez věcných argumentů a rozborů. Dnes se usiluje o to, aby zpracování učebních dokumentace předcházely studie, které obsahují rozborově stanovnou koncepci specializace a zdůvodňují místo a úlohu jednotlivých disciplín, jejich obsah a návaznost, profilující disciplíny, potřebu praxí, stáží a samostatných prací posluchačů.

Dosavadní úvahy a studie k pojetí výchovy předpokládají, že požadovaný profil absolventa bude realizován ve čtyřech oblastech přípravy: v oblasti vojenské přípravy, v oblasti společenskoveštní přípravy, v oblasti teoretické a všeobecně technické přípravy a konečně v oblasti speciální přípravy. Mezi jednotlivými oblastmi nelze jasně vymezit dělicí čáru, jak z hlediska obsahového, tak i z hlediska časového rozložení po dobu pobytu posluchače ve škole. Tak např.

— společenskoveštní příprava má za úkol nejen celkový intelektuální rozvoj posluchače, ale má výrazně přispět i k formování vědomí posluchače jako vojáka z povolání v průběhu doby studia;

— speciální příprava úzce navazuje na vojenskou přípravu, teoretickou a všeobecně technickou a vzájemně se s nimi doplňuje.

Nelze opomenout, že ve výchově posluchače sehraje významnou úlohu celkový režim školy, který představuje jednotný komplex nároků jak na vysokoškolské vzdělávání, tak i na přípravu posluchače jako důstojníka z povolání. Při řešení režimu školy se vychází nejen ze zobecněných kladných zkušeností dosavadní přípravy důstojníka v učilišti a na vysoké škole, ale i z kritiky dnešního režimu obou typů škol. Nová vysoká škola musí respektovat řadu aspektů, mezi nimiž především aspekt výchovný, sociální, psychologický, hygienický, ale také aspekt organizačorský a řídicí práce a aspekt materiální.

2. **Převratnost** v systému vojenského školství, daná tím, že nástupním vzděláním důstojníka bude vysokoškolské vzdělání, má i svou druhou stránku, o níž již byla zmínka a kterou lze formulovat asi takto:

Nové pojetí základní přípravy důstojnického sboru předpokládá nejen změnu školské soustavy, ale i změnu celkového systému průběžného vzdělávání důstojníků vůbec.

Tato teze vyplývá z toho, že příprava na škole představuje základní vzdělání, které nelze považovat za ukončené a dále z toho, že ve vytváření profilu důstojníka má významnou úlohu jeho praktická činnost, samostatná a služební příprava. Právě praxe dotváří v podstatné míře návyky a dovednosti, nutné k úspěšnému výkonu funkce; škola k nim položila jen základ. V sepětí s praktickou činností jde sebevzdělání důstojníka a zaměření jeho služební přípravy, které vyžadují diferenciaci podle charakteru zastávané funkce a místních podmínek. Neodlučitelnou součástí vzdělání je postgraduální studium, organizované pro vybrané důstojníky. Plní funkci obnovy a doplnění znalostí, zvýšení kvalifikace jako předpokladu k zastávání vyšších funkcí i dalšího specializování důstojníka na jeho vojenském dráze.

Nová vojenská vysoká škola tedy nebude jako dosud připravovat důstojníky úzce účelově, nýbrž především bude poskytovat hluboké teoretické vzdělání, přičemž se nezříká povinnosti vybavit absolventa v možné míře předpoklady k plnění základních funkčních povinností důstojníka. Diferenciaci znalostí bude probíhat především v praxi a dále v postgraduálním školení.

Rozbory ukazují, že toto pojetí je ve shodě s celospolečenskými tendencemi výchovy kvalifikovaných odborníků, odpovídá požadavkům revoluce ve vojenství, ekonomickým možnostem naší společnosti i potřebám armády. Taková výchova důstojníka zabezpečuje, aby jeho vzdělání bylo společensky plně srovnatelné s dosaženým vzděláním na jiných vysokých školách; od jejich absolventů se absolvent vysoké školy vojenské nebude lišit ani přiznaným titulem. Výchova vytváří zásadní předpoklady ke zvýšení společenské autority důstojníka a umožňuje, aby důstojník vysoce kvalifikovaný řídil výchovu a bojovou přípravu a stal se i politickým vedoucím svých podřízených. Nelze si též dost dobře představit, že ne-

opakovatelná a jedinečné bojové situace v podmínkách, kdy rozhodující vliv mají nikoli individuálně obsluhované zbraně, nýbrž kolektivně obsluhované složité zbraně nové systémy a bojové prostředky, mohl by řešit tvůrčím způsobem velitel, jednostranně vychovávaný u jednoduché činnosti podle systému „povel-úkon“ a nerozvinutý především v oblasti intelektuálních schopností, bez nutných psychologických znalostí i potřebných znalostí techniky.

Při úvahách o novém způsobu přípravy důstojníků hraje významnou roli okolnost, že objektem výchovy bude dospívající mládež s psychickými zvláštnostmi. Respektujeme-li tyto zvláštnosti v obsahu i formách učebně výchovné práce, je výchovná práce a vedení posluchačů velmi náročné a vyžaduje rozsáhlé pedagogické vzdělání a zkušenosti i umění přiblížit se mladým lidem a dovedně s nimi jednat. Zkušenosti ukazují, že pro volbu studia na vojenské škole nejsou zdaleka rozhodující příznivé okolnosti vojenského života a služby, přitažlivost tohoto povolání ani osobní dispozice uchazečů, nýbrž jiné okolnosti objektivní povahy, např. to, že studium na vojenské škole je pro některé uchazeče jedinou možností studia vůbec, že posluchači jsou lépe materiálně zajištěni atd. To jsou v podstatě velmi nepříznivé okolnosti, které je nutné odstraňovat systémem náboru a výběru.

Mentální rysy mládeže se však neoddráždí jen na poměru k vojenské službě a neovlivňují jen obsah a metodu práce těch, kteří ji mají pro vojenské povolání získat. Mají vliv hlavně na obsah a metody veškeré pedagogické činnosti vojenské školy — zpětně ovlivňují a zpřesňují i výchovně vzdělávací cíle školy. Dnešní dospívající mládež je vzdělanější, i když nikoli vždy a ve všem, je méně přístupná formální sešňorovanosti, je střídavěji a kritičtější, ve svém myšlení utilitarističtější. Nelze u ní mnoho dosáhnout formální autoritou, byrokratickými metodami jednání nebo nátlakem, nýbrž jen vysokou kvalifikací, rozsáhlými znalostmi, širokým rozhledem, porozuměním a taktem, ale i cítěním a rozhodností, nekompromisností a spravedlností.

Z uvedených rysů posluchačů nové vojenské vysoké školy plyne, že režim školy je nutné uspořádat náročně, ale i s určitou mírou tolerance, která by umožnila posluchačům jistou volnost jednání a chování, samostatnost a tvůrčí aktivitu.

Obecná teorie vojenské vědy

Bedlivě je třeba uvažovat zvláště o aplikaci formálních (vnějších) prvků vojenskosti do školního života. Nemůže jít o mechanické přenesení norem vojenské základní služby, nýbrž od začátku výchovy posluchačů musí být zřejmé, že se připravuje voják z povolání s vysokoškolskou kvalifikací.

Celkový režim života školy, systém nároků na posluchače, respektování jejich psychických zvláštností, vysoká úroveň učebního procesu mají svůj nesporný význam v tom, že pro tuto mládež, neznalou života ve vojscích, vytvářejí předobraz jejího vlastního působení po absolvování školy. Proto nároky na kvalifikaci velitelského a pedagogického sboru školy, materiální zabezpečení výuky a celého života posluchačů nelze chápat jako interní záležitost školy, nýbrž zájem celé armády. Vždyť tito absolventi budou za 10 až 15 let tvořit základní kádr velitelského sboru. Jejich oddanost vojenské službě, vysoká kvalifikace, ideová pevnost a jednoznačná politická orientace budou důležitými předpoklady bojové síly a pohotovosti celé armády.

Význam má funkční zařazení absolventů. Problémem podle některých názorů není funkční postup, ale vytvoření takových pracovních podmínek, které by neumožňovaly samostatná a iniciativní řešení a zejména poskytovaly plný prostor k uplatnění vysokoškolských zna-

lostí. Jedině takové pracovní podmínky mohou dávat uspokojení z práce, vytvářet zdravé sebevědomí, být pobídkou k dalšímu sebevzdělávání a ochranou proti řemeslnému výkonu funkce.

Neformální realizace zásad nového systému přípravy důstojníků a úspěšná práce vojenské vysoké školy je podmíněna též tím, nakolik příslušníci vojsk správně pochopí profil absolventů a jak se budou podílet velitelé na další výchově těchto absolventů v jejich praktické činnosti. Tuto stránku nového systému přípravy důstojníků nelze dost docenit. Z předchozího je zřejmé, že absolvent se bude v počáteční funkci hlouběji seznamovat s problematikou své funkce, získávat praktické zkušenosti a konfrontovat získané poznatky s reálnou skutečností. Tak tomu ovšem bylo vždy, ať si tuto skutečnost chceme přiznat či nikoli. Absolvent nové vojenské vysoké školy bude mít předpoklady nejen k tomu, aby počátky jeho činnosti ve funkci byly poměrně krátké, ale navíc, aby k životu jednotky a útvaru přinesl nové podněty a svou prací účinně napomáhal zvýšení úrovně výchovy a výcviku. Bude nutné, aby nadřízení velitelé měli plné porozumění pro tyto jeho snahy a využili jich, uvážlivě korigovali jeho jednání a uplatnili správné pedagogické vedení. Vždyť období bezprostředně po nástupu absolventa k útvaru ovlivní zřejmě i jeho další vztah k vojenské službě.